

**Kulis.Az-in əməkdaşı
Şərif Ağayarov şair Əjdər Olla söhbətini təqdim edirik.**

- Gəlin, söhbətə yaradıcılıqdan başlayaq. Eşitdiyim qədərli, roman yazırsınız...

- Yaradıcılıq sirdir. Sırrı açanda da olur söz-söhbət. Gərk vaxtında bu sırrı açma-yadım (gülür). Madam ki, aqmişam, birki kəlmə deməliyəm. Coxdan başlamışam bu kitabı yazmağa. Mənim aləmimdə böyük əsər yazmaq qələm adamının həyatında bir mərhələdir. Gəlib-gəlib ora çıxısan. Hekayələr çox yazmışam, bu, məlumdur. Sadəcə olaraq bir epoxanı roman da göstərmək fikrine düşdüm. Ötən əsrde Azərbaycan xalqının həyatında ən böyük hadisə baş verdi. Hər bir milletin həyatında böyük hadisələr olur və bu hadisələr xalqların xarakterlərinin açılmasında, komplekslərdən azad olmasında böyük rol oynayır. Seksəninci illərin sonu, doxsanıncı illərin əvvəllərində biz tələtümü hədisələrin içində düşündür. Yeni dövrde, yeni zamanda biz özümüzü necə göstərdik? Mən çalışdım bu olmuşların müəyyən bir bedli neticəsinə çıxdım. Ailələrin, insanların təleyində. Böyük hadisələrin dalğası insanların evlərinin, ailələrinin içində qədər gelib çıxır.

- Dövrün gerçəkliliklərini ailə modelində açan yazıçılar çox olub...

- Məsələnin nəzəri tərəfini demirəm hələ, həyati tərəfindən danişıram. Tarix boyu dünya mühərribələri çox olub. Sadəcə Birinci Dünya mühərribəsini o zamankı mətbuat belə təsnifatlaşdırırdı və qəbul etdi. Sonra ikinci Dünya mühərribəsi geldi. Amma tarixdə belə böyük mühərribələr azdırı? Makedoniyalı İsgəndər de, Əmir Teymur da, Napoleon da dünya mühərribəsi edirdi. Biz iyirminci əsrde böyük imtahana çıxıldı. Allaha şükür ki, neticə yaxşı oldu, müstəqilliyimizi qazandıq. Biz öz zamanımızın yazılarını yazırıq. Bir az sürətli qeydealmalar var - jurnalistlər, internet və s. Bir də var yazıçılar ki, dövrünən dünyagörüşünü, fəlsəfi, ədəbi, ictimai baxışlarını yaza-yaza gedirlər, daha çox insan xarakterləri ilə işləyirlər. Yazıçıların yazdıqları təmsil elədiyi xalq, danişlığı dil üçündür.

- Bu yaxınlarda Salman Rüşdinin "Gecəyarısı uşaqları" romanını oxudum. O da Hindistanın müstəqillik dövrünü bir ailə modelində bədii interpretasiyada verib. Ancaq hadisələrə amansız ironiyası var. Hətta o dərəcədə ki, İndira Qandi onu məhkəməyə vermişdi. Maraqlıdır, siz necə yazırsınız? Hekayələrdən, portretlərdən və ətəfiə kitablarından bize bəlli olan Əjdər OI yumorunu burda da var?

- Hər yazıcının özünün əslubu, dünyagörüşü, yanaşma bucağı var və bu özəlliklər bütün əsərlərdə bu və ya digər şəkildə üzə çıxır. Mən, əlbəttə ki, başqa cür edə bilmerəm. Elə hadisələr var, ironiya, elə hadisələr də var, ciddiyət doğurur. O dövrün adamları, onların özürlərini necə aparması, hadisələrə dəyiş qaytımı, hadisələrdə eks olunması, istək və ehtiraslarının üzə çıxması bu əsərdə qabardılıb.

- Ekstremal şəraitdə gülüş siddətli olur...

- Ümumiyyətlə, zaman hadisələrə fərqli baxır. Sənə ciddi gələn şey ona gülünc görünür. Yaxud zamanına görə hamiya ciddi gələn bir epizod, bir cəsarətli addım bir müddət sonra çox adı təsir bağışlayır. Mən xarakterə hadisələrə gələcəkdən baxanam. Bəlkə, adamda ironiya yaranan elə bu amildir. Dündür, deyirlər, sonunu düşünən qəhrəman olmaz...

- Yazıcı qəhrəman deyil axı...

- Əsas odur ki, əsərdə dövr hiss edilsin, zamanın nəfəsi duyulsun...

- Kompüterdə yazırsınız?

- Yox, mən kompüterdə bədii yazı yazırıam.

- Qaraçuxa deyilən bir şey var. İnsa-

nın gizlini, içinde sakit səsə danişan biri, hamidan gizləməyə çalıştığı əsl si-ma... Mənə elə gəlir, siz insanların qaraçuxasını görürsünüz... Portret hekayə-lərin uğuru burdadır, yəqin.

- İnsanlar müxtəlif tezlikdə düşünürler. Biri çox sürətə düşünür, sürətə hərəkət edir, o biri ləng olur. Adam var çox ağıllıdır, amma tənbəldir. Ağıl, düşünce və hə-rəkət tezliyi herəni bir menzilə aparır çıxardır. Hazır cavablıq neçə olur? Adam arzulamaqla hazırlıq ola bilməz. Hazır cavablıq düşüncə sürəti ilə bağlıdır. Qarşı tərəfi duymaq da görünür, insanın beyninə əlaqəli başqa bir qabiliyyətidir.

- Rəfiq Tağı ən yaxın dostunuz olub. Amma ilk baxışdan elə görünür ki, sizin sərtliyiniz bəzilərinin mülayimliyi ilə heç uyuşmaz... Kitabınızda da var: şair vaxtı...

- Həəə... (gülür). Hərəmiz bir işin qulpundan yapmışmışq. Fərqi yoxdur, kim ha-

- Belə də olur ki, uğuru adama başışlamırlar. Xüsusiələ, o şairdirə... Deyirlər şair çətin yaşamalıdır....

- Şairlərin mənəvi əzabları, "zəmanə ilə barışmazlığı" onsuza da bəs deyincədir, qaldı maddi duruma, mənə elə gəlir ki, bu-nu deyən dayaz adamlardır. Mənəviyyatı zəngin olan adam bir tək çörəyi niyə tapmasın? Ya tənbəldir, ya işləmək istəmir, ya vaxtını boş-boşuna xərcleyir, sonra da durub deyir ki, mən niyə çətinlik içindəyəm? Axı sən nəsə qazanmaq üçün heç nə eləməmisən. Eləsən, əmin ol ki, bir şey çıxacaq. Öyüd-nəsihət kimi çıxmasın, mə-nim bir ifadəm var, bekar oturmaqdansa, havayı işləmək yaxşıdır. 89-cu ildə işdən çıxdım, səkkiz ay işsiz qaldım. O vaxt iş tapmaq çox çətin idi, fikirləşdim ki, onsuza da iş tapa bilmirəm, oturum latış xalq na-ğıllarını (bir müddət dil öyrənmək üçün Ri-qada yaşamışam) tərcümə eləyim. Dörd ay işlədim... Gündə 12 saat... Bəxtim də

lə, insanların çoxu buna hazır deyil.

- Maraqlıdır. Düz deyirsiniz. Rafiq Tağı da hazır deyildi, Əlisəmid Kür də...

- Namiq Abdullayev sağ olsayıdı, məlum olacaqdı ki, o da hazır deyil-miş...

- Ola bilər. Əslində, hamidan eyni də-rəcədə obyekтивlikle yazılıb. Həm də sevgi ilə... Amma misal üçün, Rafiq Tağı narazi-liyini bildirdi, amma Əlisəmid Kür bildirdi. Bu, xarakterlə bağlı məsələdir.

- **Yazıcı Anardan yumşaq yazmışdır-niz xeyli...**

- Anar ciddi adamdır, ictimai statusu daha yüksəkdir deyə belə alınımişdi. Başqa mənə axtarmaq lazımdır.

- **Yeri gəlmışən, Adil Mirseyidə bağlı portretdə sonluq çox gözəl idi; ona hədiyyə edilən paltarı oğlunun əy-nində görürsün. Ancaq yazı çıxandan sonra belə düşünənlər oldu ki, şaire kostyum almığınızı ora salmamalı idiniz... Saq əl-sol əl məsəlesi...**

- Bütün yazılarımda yalançı təvəzükərliyindən qaçmışam. Həyatla tapmaca oynamam lazımdır. Bir kostyum ne olan şeydir ki! Ona hədiyyə edən adam dost adımdır. Ortada erk var. Mətndə şaire kostyum alınması məsəlesi yox, onun öz xeyirxahlığı qabardılıb. Özümü çıxıb obraz kimi ora başqa adam salsayıdım, olacaqdı hekayə. Mən portret-hekayə yazmışdım.

- **Ancaq üslub bədiidir...**

- Mənim hekayələrimdə belə səhnələr var, ancaq onları demirlər, orada filankəs kimdir, niyə belə edib. O gün təzə bir hekayə yazmışam. Demək, Norveçə gedəndə Oslo şəhərində xeyli gəzdik, axşam on ikiye qalmış otelə gələndə yaşlı bir xidmətçi gördük. Foyedə bizi çay, qəhvə verdi. Bizimkilerdən biri bir çay da sıfəriş edəndə, saatına baxıb dedi ki, bağışlayın, mə-nim xidmət müddətim bitdi. Bizimki cibindən 20 avro çıxarıb verdi ki, xahiş edirəm, çay getir. Kişi pula baxmadan gülümşüdü və çıxıb getdi. Bu hadisə hamımıza təsir elədi. Həm onun yaşlı olmağı, həm belə bir hərəkət eləməyi... Sonra bir ukraynalı xidmətçidən həmin yaşlı xidmətçi ilə maraq-landıq, dedi, Osloda tanınan adamdı, indi tənha yaşıyır, bir oğlu var, o da ruhi xəstə. İyirmi il əvvəl üç il nazır işləyib. Biz burda 4 saat üçün 80 avro qazanıraq, o yaşlı olduğunu 40 avroya razılıq verib və hər ay həmin pulu ruhi dispanserə yatan oğlunun hesabına köçürür. Təsirləndim. Mən səhər oteldən gedəndə gördüm Bakıdan getirdiyim yeddi-səkkiz nardan ikisi çanta qalıb. Həmən iki nari resepsənə qoydum ki, o kişiye verərsiniz. Hekayə belə bitir: yəqin ki, qoca xidmətçi o iki nardan birini mütləq oğluna aparacaq! Həə... Şəhərə tanış olmağa getmişdik, belə bir adam da tanıdıq. Dediim kimi, ədəbiyyat işi fərdlərdir. Adil Mirseyid də maraqlı adamlardan biri idi.

- **Dostumuz Əlisəmid Kürə münasibətləriniz hava proqnozu kimidir. Gah tutulur, gah açılır, gah buludlu olur... İndi vəziyyət nə yerdədir?**

- İndi özünün ən yüksək mərhələsindədir. Deyim ki, Əlisəmidə bağlı yazını ya-zanda özünə dedim ki, Əlisəmid, səndən yazmışam, bax, oxu, nədən narazı qalsan, çıxarıram. Dedi, nə yazmışan, yazmışan. Dedim, bax, narazı qalacaqsan haa! Dedi, qalmaram. Amma yazı çıxandan sonra bir balaca ciğallıq elədi. Nəsə. Keçdi getdi o söhbət. İndi hər şey qaydasındadır. Əlisəmid şübhəsiz ki, istedadlı şairdir. Cox da hissiyatlıdır.

- **Siz həm də ədəbi mühiti izleyirsiniz. Son olaraq çağdaş mühitimiz haqda fikirlərinizi bilmək istərdim.**

- Izleyirəm, bəli. Özü də, mümkün qədər geniş miqyasda. Həm internetdən, həm qəzet-jurnallardan. Həm kitablardan... İndi biz yaşın, təcrübənin elə məqamında-yıq ki, kitaba baxan kimi, ne olduğunu bili-rik. Hamını izlemek üçün bütün yazıları başdan ayağa oxumaq vacib deyil. Dişə vuran kimi hər şey bəlli olur. Ədəbi mühiti-miz maraqlıdır. Yeni yazıları içində bə-yəndiyim de olur, bəyənmədiyim də. Hə-mişəki kimi...

"Xarakterə hadisələrə gələcəkdən baxanam"



Əjdər OI hesab edir ki, bekar oturmaqdansa, havayı işləmək yaxşıdır

radadır. İşin də öz tələbləri, prinsipləri var. Misal üçün, ustad Məmmədhüseyin Şəhriyar otuz ilə yaxın Tehran və Təbriz banklarında mühəsib işləyib. Sonrular mühəsib şöbəsinin müdürü də olub. Ordan da pensiya çıxıb. Adam çətin təsəvvür edir. O cür duygulu, koloritli bir şair ömrü boyu rəqəmlərlə baş-başa qalıb. Məmurluq sadəcə onun işi idi və orda da özüne və cəmiyyətə fayda verirdi.

- **Şair Aqşının belə bir misrasi vardi: Özündən dərđli adam görəndə utanıram... Bu hiss sizdə necədir?**

- Ustad şairin adını çəkdim, oğlu yadi-ma düşüd. O gün şair Umut Rehimoğlu bir əhvalat danişdi. Deyir, Təbrizdən Şəhriyərin oğlu Hadi gəlməşdi Bakıya, bizdə qalırı. Elə oldu ki, bir gün evə qanıqara geldi, dedim, ne olub? Dedi, avtobusda pulqabımı oğurlayıblar. Mən də pis oldum, amma özümü o yere qoymadım, evin içində var-ğel edən Hadiə baxıb dedim, niyə belə həyəcanlısan? Puldur də, itib-itib. Dedi, pul görə həyəcanlanıram, məsələ budur ki, o pulqabının içində heç nə yox idi, onu tapan peşman olacaq, bilsəm, sehər səndən beş-on manat alıb, içinə atardım... İnsanın belə bir hali da var. Başqa biri belə düşünməyə bilər. Ədəbiyyatı insana bax bu məqamda yanaşır.

götirdi. "Azərnəşr"de "SSRİ xalqlarının nağılları" seriyası çıxırdı... Aparıb verdim, götürdüler, plana saldırlar. Növbəti il nəşr elədilər və mənə o vaxtin puluya iki min altı yüz manat verdilər. Halbuki o dörd ay işləsəydim, uzağı səkkiz yüz-doqquz yüz manat qazanacaqdım. Mən həyatım boyu işləmək, dəyər qazanmaq haqqında daha çox düşünmüşəm.

- **Dünyada bir meyar var - peşəkarlıq məşğul olduğun sənətlə yaşamaqdır.**

- Elədir. O yazıçı xoşbəxtdir ki, yazdıqları ilə dolanır.

- **Belə çıxır ki, biz ədəbiyyatla hobbi kimi məşğuluq.**

- Hardasa elədir. Misal üçün, sehər er-tədən durısan, inanılmaz bir eşqlə, bir həvəsəl bir saat yazıb, sonra işə gedirsən. Hamı yatan vaxt sehərin duru yerində öz ruzini götürürsən.

- **Portret hekayələriniz səs-küye sə-bəb oldu. Yeri gəlmışən, bir dəfə mənə dediniz ki, sizin də portretinizi yarada-cam. Sizdən xahiş edirəm, bunu yazma-yın...**

- Mən xahiş və sıfərişə yazmırəm axı.

- **Mən tam səmimi xahiş edirəm. Bu-nu yazmayın. Çünkü, özümlə bu cür qa-baqlaşmağa hazır deyiləm. Ümumiyyət-**